

DREPTUL LA UN MEDIU ÎNCONJURĂTOR SĂNĂTOS ÎN REPUBLICA MOLDOVA – REGLEMENTĂRI CONSTITUȚIONALE

Nicolae OSMOCHESCU

Art. 37 din Constituția RM consfințește că

(1) Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.

(2) Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.

(3) Tăinuirea sau falsificarea informațiilor despre factorii ce sunt în detrimentul sănătății oamenilor se interzice prin lege.

(4) Persoanele fizice și juridice răspund pentru daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane, ca urmare a unor contravenții ecologice.

Articolul conține patru alineate strâns legate între ele și interdependente.

În alin. (1) este stipulat „*Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive*”. Drepturile omului la un mediu înconjurător sănătos reprezintă prin sine o categorie specială a drepturilor constituționale ale omului, generate de activarea crizei ecologice la toate nivelurile: mondial, regional, național.

Din punct de vedere juridic, dreptul analizat este un drept fundamental din categoria drepturilor social-economice, drepturi cetățenești care asigură dezvoltarea materială, fizică și culturală a persoanei, permițând acesteia să participe cât mai activ posibil, la viața socială.

Recunoașterea și reglementarea drepturilor ecologice ale omului este una dintre cele mai esențiale noutăți ale dreptului la nivel mondial în general și ale dreptului național în RM. Inițial, drepturile omului la un mediu înconjurător sănătos au fost stipulate în Legea RM privind protecția mediului din 16.06.1993 [1].

În articolul din Constituție, precum și în Legea menționată, este prevăzut că fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător sănătos. Această prevedere urmează să fie interpretată în sensul larg al cuvântului. Prin sintagma „fiecare om” prin subiecții acestui drept trebuie să înțelegem nu numai cetățenii RM, ci și cetățenii străini, persoanele cu două sau mai multe cetățenii – bipatrizii, precum și persoanele fără cetățenie – apatrizii, care se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri ca și cetățenii RM [2], decât toți cei care se află în RM, indiferent de temeiul și termenul de ședere.

Analizând conținutul juridic al acestui drept, este necesar să desprindem trei categorii de indici ce caracterizează starea, calitatea mediului înconjurător: *ecologic, economic, estetic*.

Considerăm că dreptul omului la un mediu înconjurător sănătos poate și trebuie să fie asigurat de către stat prin următoarele măsuri și mijloace juridico-organizatorice: planificarea și reglementarea calității mediului înconjurător, a măsurilor de prevenire a acțiunilor care pot dăuna sau prejudicia mediul înconjurător și a celor de asanare; prevenirea și combaterea consecințelor avariilor, catastrofelor și calamităților naturale, precum și prin recunoașterea și asigurarea de către stat în conformitate cu legislația în vigoare [3] protecția mediului înconjurător: „ a) accesul deplin, operativ și liber la informațiile privind starea mediului și starea sănătății populației; b) dreptul de a se asocia în organizații, partide, mișcări, asociații de protecție a mediului, de a adera la cele existente; c) dreptul de a participa la dezbaterea proiectelor de legi, diverselor programe economice sau de altă natură ce vizează direct sau indirect protecția mediului și folosirea resurselor naturale; dreptul la informare și consultare asupra proiectelor de amplasare și construire a obiectelor cu efecte negative asupra mediului, de refacere și amenajare a teritoriului, a localităților urbane și rurale; d) dreptul de a interveni cu demersuri la instanțele de stat, pentru suspendarea temporară sau definitivă a activității agenților economici care aduc daune ireparabile mediului; dreptul de a solicita efectuarea expertizei obiectivelor și de a participa la efectuarea expertizei obștești; e) dreptul de a organiza referendumuri naționale și locale în probleme majore de protecție a mediului; f) dreptul la educație și instruire ecologică; g) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor organizații, partide, mișcări, asociații, autorităților pentru mediu, administrative sau judecătorești pentru a sista acțiunile care aduc daune mediului, indiferent dacă agenții economici vor fi sau nu prejudecați în mod direct; dreptul de a trage la răspundere persoanele, care au comis contravenții sau infracțiuni ecologice; h) dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit cu urmare a poluării sau a altor acțiuni de afectare a mediului, precum și pentru prejudiciul adus sănătății oamenilor; i) dreptul de a beneficia de facilitățile prevăzute de legislație pentru investițiile capitale, care au drept scop ameliorarea calității mediului”.

Specificăm că toate cele sus-menționate, se referă nu numai la mediul înconjurător, ci și la produsele alimentare și obiectele de uz casnic. Evident că multe norme din acest domeniu le conține legislația funciară, forestieră, alimentară, acvatică etc.

În alin. (2) „Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic”, aceste drepturi, în sensul strict al cuvântului, nu sunt drepturi ecologice fundamentale, ci drepturi ecologice adiacente, conexe. Însă fără garantarea, respectarea și protecția acestor drepturi ale omului, nu poate fi obținut dreptul fundamental la un mediu înconjurător sănătos.

În alin. (3) este expres prevăzut că tănuirea sau falsificarea informațiilor despre factorii ce sunt în detrimentul sănătății oamenilor se interzice prin lege. Este o prevedere importantă, dacă ținem cont de multiplele cazuri când oficialitățile mai multor (sau unor) state au tănuit și falsificat informațiile cu privire la accidente dramatice care au avut loc la obiectele termonucleare. Cel mai tragic caz, în urma căruia au avut și au de suferit mii de cetățeni ai Republicii Moldova, este, bineînțeles, accidentul de la Cernobâl din 26 aprilie 1986. Conform legislației în vigoare, tănuirea sau falsificarea informației este un delict și se sancționează. Subiecții acestor delictelor pot fi numai funcționarii publici cu atribuții în materia protecției mediului înconjurător.

În alin.(4) este prevăzută răspunderea persoanelor fizice și juridice pentru daune pricinuite sănătății și avutului unor persoane, ca urmare a unor contravenții ecologice. Ca normă constituțională această prevedere are un caracter de normă generală, principiu, răspunderea fiind prevăzută de legislația în vigoare.

În final, specificăm că articolul comentat are un caracter complex și el urmează să fie examinat, interpretat și comentat în strictă dependență cu alte articole, prind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, dar, și cu art.59, care prevede că protecția mediului înconjurător constituie o obligație a fiecărui cetățean.

În prezent, Republica Moldova a ratificat circa 20 de Convenții internaționale în domeniul mediului și beneficiază de un esențial suport informațional, tehnic și financiar pentru realizarea prevederilor acestora în teritoriul statului prin implementarea diverselor proiecte ecologice.

Dreptul omului de a trăi într-un mediu sănătos este o exprimare sintetică a dreptului primar al omului la viață, la existență, la sănătate, și la demnitate, acestea fiind drepturi inalienabile, garantate de legea fundamentală, de diverse acte internaționale la care RM este parte și aparține omului de la naștere.

Referințe:

1. Art.30 din Legea nr.1515-XII privind protecția mediului înconjurător. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, 10/283, 30.10.1993/.
2. A se vedea și comentariul la art. 19.
3. Art.30 din Legea nr.1515-XII privind protecția mediului înconjurător.
4. Constituția Republicii Moldova, 24.07.1994.
5. Legea privind protecția mediului înconjurător nr.1515-XII, în: *Monitor*, 10/283, 30.10.1993.
6. HCC nr.12 din 17.03.97. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.21/9 din 03.04.1997.
7. HCC nr.26 din 18.09.98. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr. 90-91/35 din 01.10.1998.
8. HCC nr.29 din 01.10.98. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.96/39 din 22.10.1998.